

Ansøgning og projektbeskrivelse for etablering af fiskeskjul, strømkonsentratorer og habitatsforbedringer samt forbedret afstrømning i Hedemølle Bæk gennem Hjerminde Krat

Projektbeskrivelse

Viborg Kommune ønsker at forbedre faunaforholdene i Hedemølle Bæk ved udlægning af skjulesten, større dødt ved og isætning af brinknære pæle. Hedemølle Bæk har udløb i Gudenåen ved Bjerringbro.

Projektstrækningen har et naturligt godt fald og ligger primært højt i terrænet. Der findes ikke brednære arealer i omdrift, og der pågår ikke kommerciel skovdrift.

Bækken har de seneste år ændret karakter fra at være et vandløb med betydeligt fast bundsubstrat af grus og sten til nu at være domineret af sand som primært bundsubstrat og med ganske få områder med delvist tilsandet gydegrus.

I 2018 blev der etableret et omløb om mølledammen ved Hede Mølle Efterskole. Det er tænkeligt, at en del af sandet kommer fra etableringen af dette omløb, da – ifølge lokale lodsejere – tilsandningen begyndte umiddelbart efter projektet med omløbet.

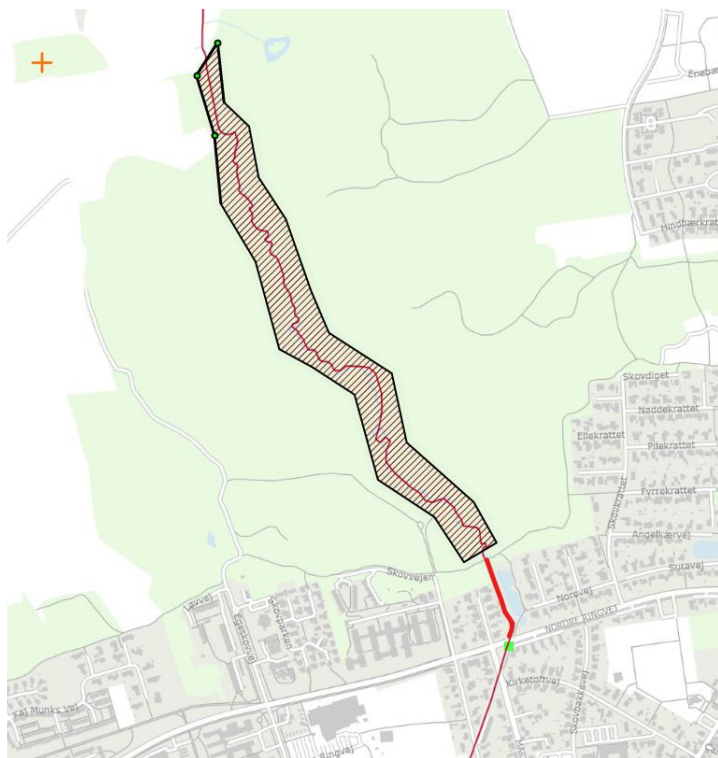
Ved besigtigelse blev der kun konstateret få områder med egnede gyde-stryg i den nederste del af projektområdet.

Der findes derfor i dag kun få egnede gydepladser for bæklampret, ørred og andre laksefisk i projektområdet. Ligeledes er der gennem flere års gydeoptællinger af Bjerringbro og Omegns Sportsfiskerforening kun registreret få havørredgydninger i projektområdet.

Ved besigtigelse blev der heller ikke konstateret en naturligt forekommende mængde skjul til fisk. Især manglen på større sten og dødt ved forekommer ikke i tilstrækkeligt omfang, hvilket også indikerer den lave mængde fisk i projektområdet.

Bækken har, jf. samtale med lodsejere, ændret vandløbsprofilens bredde fra at være relativt smal flere steder med undergravede brinker til nu at fremstå ganske bred. Den øgede bundbredde skyldes efter vandløbsmyndighedens antagelse givetvis den øgede mængde sand i den primære strømrønde, der har udvidet bundbredden. Det har ikke været ansøger muligt at indhente historiske opmålinger af vandløbsprofil i denne ansøgning (privat vandløb uden regulativ).

Hedemølle Bæk er et målsat vandløb i Vandområdeplanerne og er pt., jf. Vandområdeplanerne (VP3g), registreret som "ringe" hvad angår fisk, hvilket ikke sikrer målsætningen om God Økologisk Tilstand, som jf. EU's Vandrammedirektiv skal være til stede i 2027.

Figur 1 Projektstrækningen ligger i fredskov og uden mulighed for maskinel udlægning af materiale.

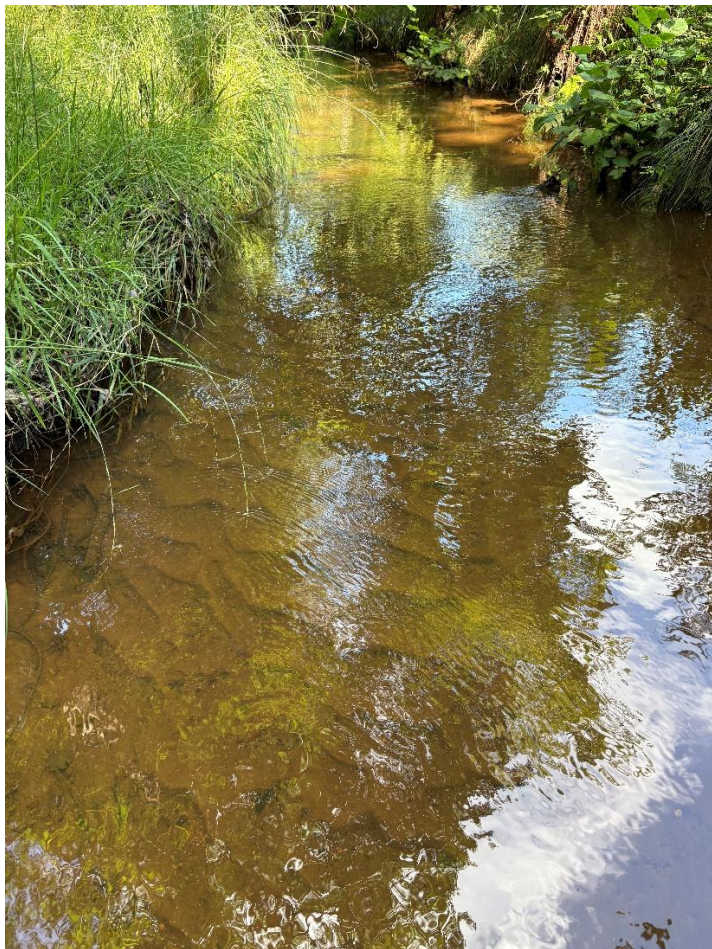
Station nr 29 Gudenå (3) nederst			
Vandsystem	Gudenå (3) nederst		
DTU-kode	15-6c		
Station	29		
Bredde (m)	1.4		
Befæktet	2019-08-19		
Plan	Gudenå nedstr. Tangeværket og til Randers delpl. 3		
Alle arter	Laks, Ørred		
DFFVø	Ørred	Laks	Total
Yngel pr. 100 m ²	2	0	2
Yngel pr. 100 m	2	0	2
Økologisk tilstand (DFFVø)			Ringe

Station nr 30 Gudenå (3) nederst			
Vandsystem	Gudenå (3) nederst		
DTU-kode	15-6c		
Station	30		
Bredde (m)	2.5		
Befæktet	2019-08-19		
Plan	Gudenå nedstr. Tangeværket og til Randers delpl. 3		
Alle arter	Bæklemper, Laks, Ørred		
DFFVø	Ørred	Laks	Total
Yngel pr. 100 m ²	31	0	31
Yngel pr. 100 m	77	0	77
Økologisk tilstand (DFFVø)			Ringe

Figur 2 Seneste monitorering DTU-Aqua, opstrøms og nedstrøms projektområdet, viser "ringe" antal fisk.

Projektets indhold

Projektet skal bidrage med mere dynamik i bækken, så de tidligere hydrauliske forhold – og ikke mindst bredden på vandløbsprofilen – kan genoprettes, så bækken bliver i stand til selv at bortskylle den store mængde sand, der har hobet sig op i det meste af vandløbsprofilen. Projektet forventes at kunne bibringe en smallere vandløbsprofil.

Figur 3 Typisk billede af vandløbsbund i projektstrækningen der er domineret af sand. "Bølgerne" i sandet indikerer stor sandtransport.

Indsatsen omfatter:

Udlægning af skjulesten, dødt ved og nedsætning af pæle.

Det forventes, at etableringen af en smallere vandløbsprofil, ved anvendelse af udlægning af større skjulesten samt dødt ved, vil kunne frembringe gydesubstrat under sandlaget og derved bidrage til at gøre bækken selvreproducerende med ørredbestande. Der er ingen spærringer nedstrøms projektområdet.

Projektet udføres i henhold til anbefalinger fra DTU Aqua, der i projektet vil være faglig vejleder.

Projektet forventes gennemført i 2026 med justeringer af dødt ved m.m. i 2027 og 2028.

Figur 4 Isætning af pæle i vandløbsbunden foregår manuelt. Pælene stikker ca. 40 cm op over vandspejl og bidrager til at opsamle dødt ved og skabe skjul.

Formål

Formålet med projektet er at skabe God Økologisk Tilstand jf. Vandområdeplanerne – især for ørred, der er indikatorart – ved at forbedre gyde- og opvækstmulighederne, som i dag er meget begrænsede, for laksefisk og bæklampret.

Projektet forventes samtidig at øge den generelle biodiversitet og skabe bedre betingelser for smådyrsfaunaen samt arter som isfugl og vandstær og fauna i den ripariske zone.

Hedemølle Bæk, som er en del af Gudenå-systemet, indgår i projektet "Havørreden Tilbage Til Gudenåen" og vil kunne bidrage positivt med yngel og smolt til nedre del af Gudenåen, hvor der jf. DTU Aquas undersøgelser gennem de seneste ti år er sket en nedgang i antallet af ørreder med ca. 80 %.

Projektet har tillige fokus på at indsamle erfaring med, hvordan man med simple midler som skjulesten, dødt ved og pæle kan genetablere en mere naturlig vandløbsprofil, hvor vandløbet kan skylle sand og andet blødt substrat nedstrøms samt – ikke mindst – genskabe de gydebanker, der ligger under tilsandede strækninger med godt fald.

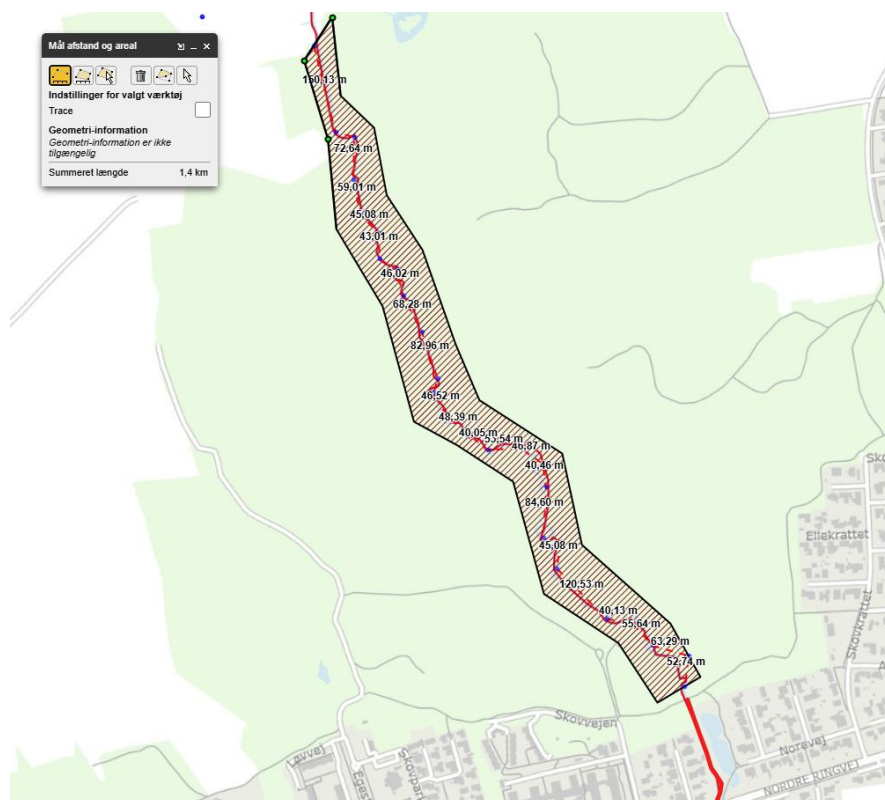

Figur 5 Der findes i begrænset omfang større skjulesten samt dødt ved i vandløbet, men ikke i tilstrækkelig grad til at skabe vandløbsdynamik og en selvrensende effekt.

Lokalitet

Vandløbs ID: o8771_x

Ca. 1.400 meters stræk af Hedemølle Bæk gennem Hjermind Krat opstrøms bro ved "overfladesø" i Bjerringbro til udkanten af krattet i nordlige del af projektområdet (se kortmateriale).

Figur 6 Projektområdet strækker sig over ca. 1.400 meter og ligger i skovområde.

Dimensioner og materialer

- ca. 20 tons skjulesten udlægges
- stenstørrelse ca. Ø 30–40 cm i diameter
- ca. 150 stk. hegnspæle (robina, som også benyttes i §3-enge)
- dødt ved udlægges efter behov, typisk for hver ca. 25 meter
- brinknært dødt ved skubbes ud i vandløbet i forholdet ca. 1:3, og bredsikres med pæle

Dødt ved fastgøres med pæle for at undgå løsrivning og placeres, så det ikke påvirker afstrømningen. Dette skaber skjulesteder for både yngel og ældre fisk og er centralt for at opnå god økologisk tilstand.

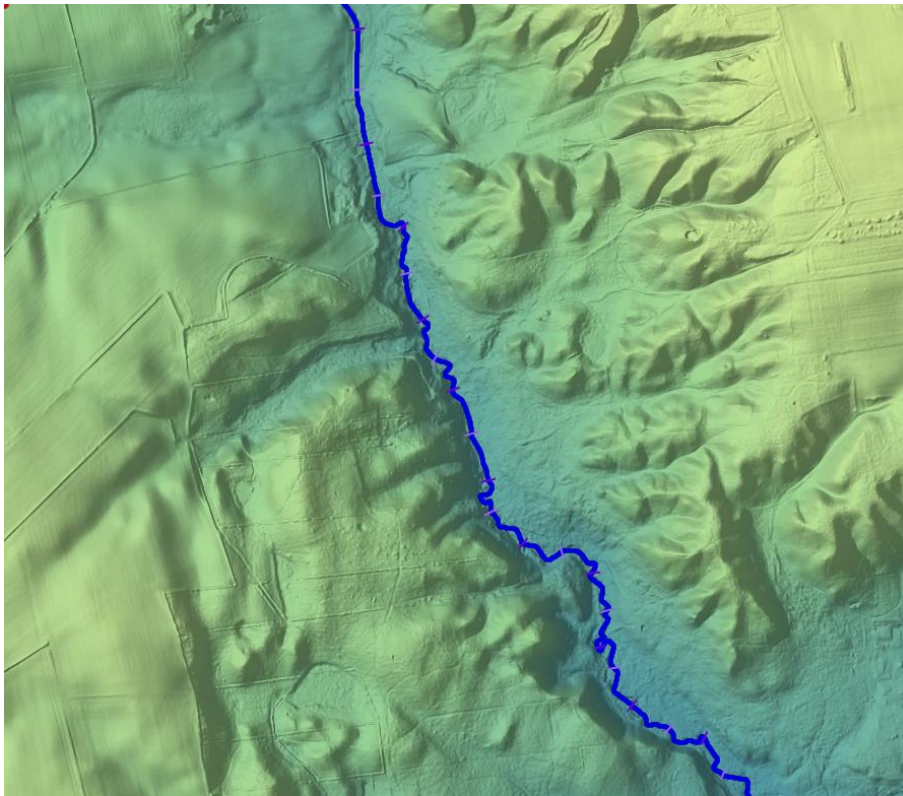

Figur 7 For at undgå at dødt ved drifter nedstrøms og danner stuvningssoner, fikseres dødt ved ved de isatte pæle. Der benyttes V-grene til at skabe skjul.

4. Vurdering af afstrømnings- og vandaflædningsforhold

- der er ikke dyrkningsarealer i umiddelbar nærhed af projektområdet.
- bækken ligger i en dalsænkning, og overfladevand er primært begrænset til vandløbsprofilen.
- faldet i bækken er jævnt til højt.

På baggrund af projektets udformning, ved udlægning af naturligt substrat og skjul samt det begrænsede omfang vurderes det, at udlægningen ikke vil medføre afstrømningsmæssige eller vandaflædningsmæssige problemer.

Figur 8 Vandløbet ligger i en dalsænkning og afstrømningen pågår primært i vandløbsprofilen.

Figur 9 Bredeprofil øverste del af projektområdet.

Figur 10 Bredeprofil nederste del af projektområdet

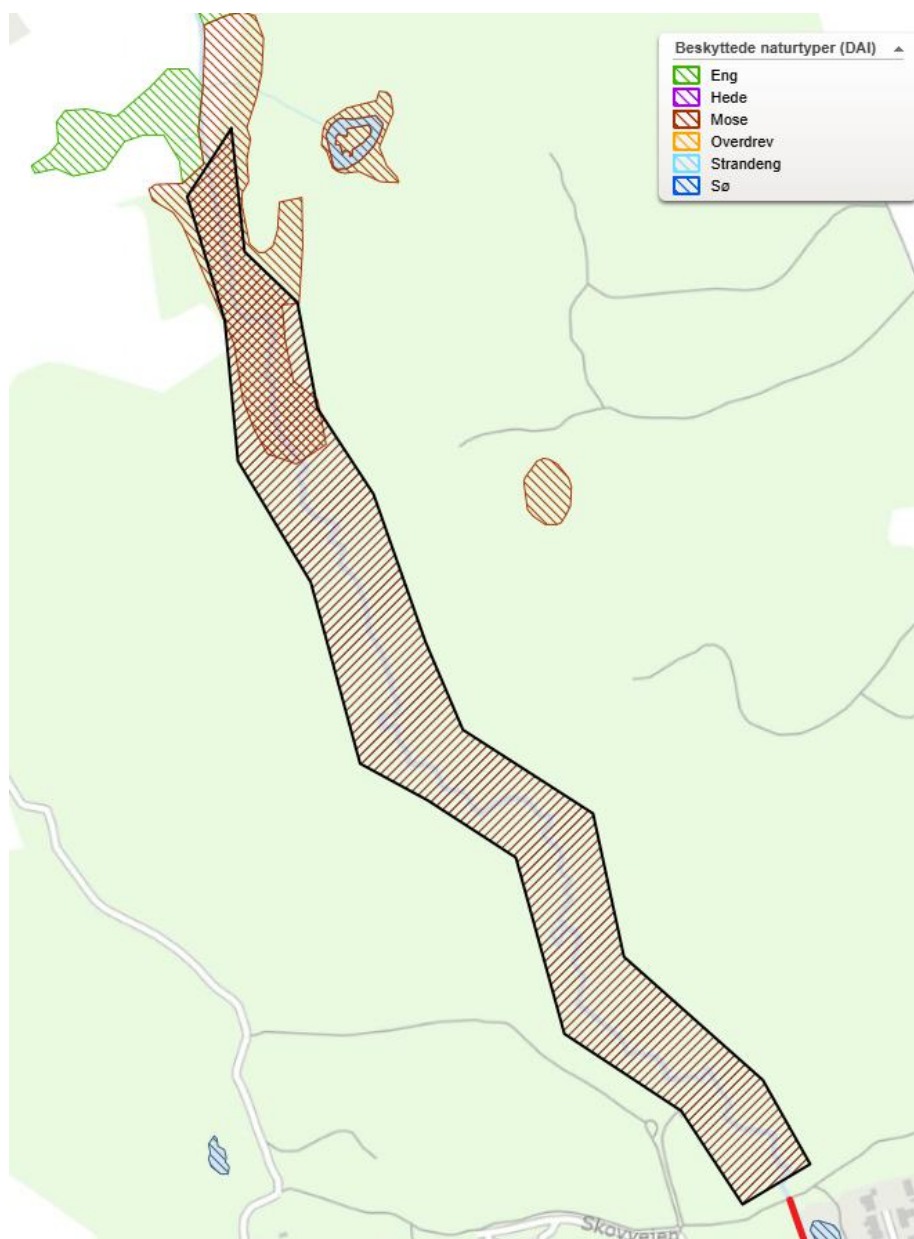
5. Forhold til vandløbsloven og naturbeskyttelsesloven

- Der sker ikke tilstandsforringelse af vandløbet.
- Vandløbets fysiske og biologiske forhold forbedres.
- Indgrebet er begrænset i omfang og fuldt reversibelt.
- Der påvirkes ikke arealer uden for vandløbets eksisterende profil.
- Tilstandsændringen vurderes at være minimal og ikke begrænsende for afstrømning.
- Udlægning af sten, ved og nedsætning af pæle, vil ske manuelt ved hjælp af trillebør og pælehammer.
- Tilkørsel af sten, dødt ved m.m. vil foregå på de etablerede stisystemer, der allerede forefindes i skoven langs bækken.
- På de nederste ca. 518 meter er bækken §3-beskyttet.
- Den øverste del af projektområdet er §3-beskyttet mose, som ikke umiddelbart er i forbindelse med bækken. Moseområdet ligger i tracher langs bækken.

Samlet vurdering: Projektet medfører en forbedring af naturtilstanden, som er en afgørende del af vandløbsloven (§ 1, stk. 2). De nærliggende §3-arealer vil ikke blive påvirket negativt af projektet.

Figur 11 De ca. 500 meter af projektområdet er vandløbet omfattet af §3 beskyttelse.

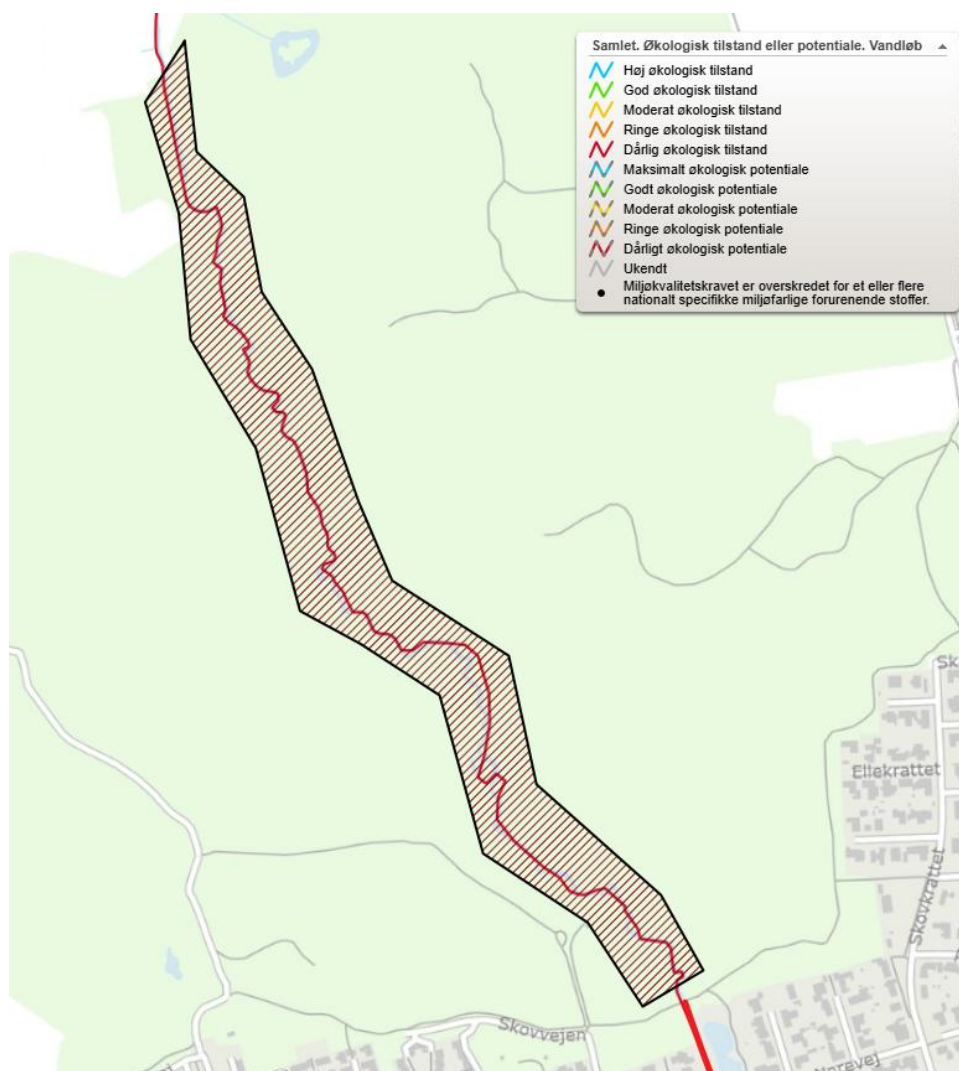
Figur 12 Øverste del af projektområdet ligger i §3 beskyttet område.

6. Forhold til vandområdeplanerne

Hedemølle Bæk er i dag ikke målsætningsopfyldt og er registreret som "ringe økologisk tilstand" for fisk. Senest i 2027 skal der jf. EU's Vandrammedirektiv være målsætningsopfyldelse som "god økologisk tilstand".

Projektet vurderes at bidrage positivt til opfyldelse af Vandområdeplanernes målsætninger om opnåelse af god økologisk tilstand gennem:

- forbedring af de fysiske forhold i vandløbet
- øget habitatdiversitet
- styrkelse af fiskefauna og smådyrsfauna

Figur 13 Hedemølle Bæk er omfattet af vandområdeplanerne, men er pt. i "ringe" økologisk tilstand.

Økonomiske forhold

Udgifter til skjulesten, pæle og dødt ved samt udbringning til åbrink (heraf leje af minilæser m.m.) afholdes af Viborg Kommune.

Der vil ikke være udgifter forbundet for lodsejere langs bækken i forbindelse med projektet.

Praktisk udførelse

- Skjulesten udlægges varieret i hele projektområdets længde.
- Pæle nedsættes primært i områder, hvor vandløbet vurderes for bredt og med stor koncentration af sand oven over grusbund.
- Pæle nedsættes primært brinknært for at kunne fikse det udlagte dødt ved.

Den primære opgave med at tilkøre materiale brinknært sker ved hjælp af kommunens åmænd, der ligeledes isætter pæle efter anvisning af Viborg Kommunes vandløbs team.

Medlemmer af Bjerringbro og Omegns Sportsfiskerforening bidrager med manuel udlægning af skjulesten samt dødt ved.

Anlægs-mæssige natur- og miljøhensyn

- Tilkørsel til brinknære områder vil ske via eksisterende stisystemer i området. En "minilæser" vil blive brugt på stisystemet da denne har minimal akseltryk.
- Udlægning langs vandløbet sker manuelt.
- Udlægning af skjulesten og dødt ved sker ved hjælp af trillebør.
- Pæle isættes med pælehammer.

Figur 14 Udlægning af skjulesten foregår skånsomt og ved brug af trillebør til transport af stenene.

Ejerforhold – Lodsejere

Alle lodsejere langs projektområdet har via telefonsamtale givet tilsagn om støtte til projektet.

Bred	Matrikel nr.	By/Sogn
Øst	62a, 4c, 17b, 14g, 19db	Hjermind By, Bjerringbro
Øst	12af, 13g	Hjermind By, Hjermind
Øst	11o	Hjermind By, Hjermind
Øst	10l	Hjermind By, Hjermind

Bred	Matrikel nr.	By/Sogn
Vest	1lo	Bjerring By, Bjerring
Vest	41, 6b	Bjerring By, Bjerring
Vest	4x	Bjerring By, Bjerring
Vest	13ø	Bjerring By, Bjerring
Vest	8e	Bjerring By, Bjerring
Vest	8h	Bjerring By, Bjerring
Vest	9n	Bjerring By, Bjerring
Vest	7v	Bjerring By, Bjerring
Vest	12a, 5f, 5a	Bjerring By, Bjerring

Med venlig hilsen

Niels Aage Skovbo

Projektmedarbejder

Havørreden Tilbage Til Gudenåen

Viborg Kommune